

УДК 006.01:623.4

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ

Олександр Зайківський,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України*

У статті досліджуються проблемні питання забезпечення охорони інтелектуальної власності та її використання, зокрема у військово-технічній сфері.

Ключові слова: військово-технічна сфера, інтелектуальна власність

Сьогодні для забезпечення обороноздатності України актуальні модернізація наявних, а також розробка й запровадження сучасних видів озброєння і військової техніки (ОВТ), заснованих на найновіших науково-технічних досягненнях; забезпечення охорони інтелектуальної власності, створеної коштом державного бюджету, впровадження перспективних наукових розробок у виробництво; трансфер технологій; стимулювання подальшого розвитку наукового потенціалу України. Тож однією з важливих проблем, яка потребує постійної уваги та підтримки з боку держави, є подальший розвиток системи охорони інтелектуальної власності у військово-технічній сфері.

Кожна новітня розробка за визначенням містить об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ), на основі яких ці розробки і створюються. Якщо держава розробляє ОВТ, вона зобов'язана забезпечити та захистити своє право на ОПІВ, що створюються

при розробленні нових зразків ОВТ. Саме у військово-технічній сфері створюються ОПІВ, що належать до сфери національної безпеки й оборони, держава зобов'язана забезпечити їх захист і своє право власності на ці об'єкти. Це дасть можливість підвищити конкурентоздатність вітчизняного оборонно-промислового комплексу (ОПК) і унеможливить претензії будь-кого при масовому виробництві ОВТ для власних потреб і на експорт.

Незважаючи на помітний прогрес, досягнутий останніми роками щодо законодавчого забезпечення охорони інтелектуальної власності, його недоско-

Олександр Оністрат,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України, кандидат технічних наук*

налість усе ще є одним з чинників, які перешкоджають створенню в Україні ефективної системи охорони інтелектуальної власності, особливо у військово-технічній сфері.

Проблеми охорони інтелектуальної власності мають системний характер і лежать у декількох взаємопов'язаних сферах: політичній, правовій (законодавчій), економічній та адміністративній.

Головна проблема — це відсутність політичної волі й бажання еліти та керівництва держави не займатися популізмом, а справді працювати над створенням сучасної ефективної системи охорони інтелектуальної власності, котра б забезпечувала дотримання та захист інтересів усіх суб'єктів: авторів, роботодавців і держави. Лише за наявності такої політичної волі можливо вирішити проблеми інтелектуальної власності, що лежать в інших сферах.

Про відсутність такої волі свідчить те, що в державі не визначено навіть орган, відповідальний за розробку державної політики у сфері інтелектуальної власності. Головним органом в системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у цій сфері є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Проте важко собі уявити, що в такому міністерстві розробка, чи, як визначено, «формування» державної політики у сфері інтелектуальної власності належить до основних завдань. А як виконуються неосновні завдання, коли і з основними не справляються, у нас всім відомо.

Безпосередньо ж за реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності відповідає Державна служба інтелектуальної власності (ДСІВ), що діє у складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та йому підпорядковується.

Основними завданнями ДСІВ є:

- реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності;

- внесення на розгляд відповідного міністра пропозицій щодо формування державної політики у цій сфері.

Отож ДСІВ може лише розробляти пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, а не генерувати державницьку політику щодо охорони інтелектуальної власності, особливо у військово-технічній сфері. Проте навіть для цього ресурсів, зокрема кадрових, у ДСІВ явно не вистачає.

Прийнявши 4 книги Цивільного кодексу України [1] «Інтелектуальна власність», в якій визначено, що право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності чи на інший ОПІВ, та виключено із суб'єктів права інтелектуальної власності державу, законодавці вирішили, що всі проблеми з інтелектуальною власністю пов'язано, систему охорони створено й на цьому все закінчилося. Проте, задекларувавши майнові права за патентовласником, законодавці лишили автора один на один з роботодавцем, який зацікавлений лише в отриманні своєї вигоди. І автор сам має знаходити шляхи та способи впровадження (комерціалізації) свого ОПІВ, що в наших умовах без створення відповідного механізму та державної підтримки майже нереально. Тож ОПІВ, особливо службові, за безцінь забираються роботодавцем (або блокуються ним), що сприяє тінізації та корупції у сфері інтелектуальної власності. Держава фактично втратила можливість впливати на комерціалізацію ОПІВ, особливо тих, які стосуються національної безпеки й оборони чи створені коштом державного бюджету.

Практика застосування законодавства виявила цілу низку проблем, пов'язаних із забезпеченням ефективної охорони прав на ОПІВ як загалом у державі, так і особливо у військово-технічній сфері. Зокрема, в Законі України «Про основи національної безпеки України» [2] зазначається, що

на сучасному етапі до основних загроз національній безпеці України належать також недосконалість механізмів захисту прав інтелектуальної власності, розголошення інформації, що становить державну таємницю чи спрямована на забезпечення потреб і національних інтересів суспільства та держави.

Відображення у функціях держави її соціального призначення є проявом їх зумовленості потребами розвитку суспільства. Держава існує заради здійснення певних функцій, у цьому полягає її соціальне призначення. Вади в їх виконанні ведуть до виникнення негативних наслідків у суспільному житті. Вади виникають через прогалини в законодавстві, тобто пропуск у регулюванні певних відносин [3].

Такими прогалинами в чинному законодавстві України, зокрема, є:

- виключення держави із суб'єктів права інтелектуальної власності;
- неврегульованість порядку охорони та використання ОПІВ, які стосуються національної безпеки та оборони;
- неврегульованість порядку набуття майнових прав на службові ОПІВ і ті, що створені за державні кошти;
- відсутність центрального органу влади, відповідального за розробку державної політики у сфері інтелектуальної власності та контроль за її виконанням;
- відсутність державного органу, який мав би вести реєстр ОПІВ, що належать державі, та здійснювати майнові права на них.

Зростання ролі патентно-правової охорони нових технологій і технічних рішень визначає необхідність удосконалення системи правової охорони результатів інтелектуальної діяльності, особливо тих, які стосуються національної безпеки й оборони.

Правова охорона створює основу для захисту інтересів авторів, замовників і виробників зразків ОВТ на результатів інтелектуальної діяльності

у процесі обігу цих результатів, який регулюється нормами цивільного права.

Одним з найважливіших є питання, пов'язане з розподілом, набуттям і реалізацією прав на ОПІВ, створені коштом державного бюджету та державних цільових фондів, а також їх введення в господарський обіг.

Закон України «Про державне оборонне замовлення» [4] визначає, що «власником виробничих потужностей, створених за державні кошти в результаті виконання оборонного замовлення, є держава в особі державних замовників. Володіння, розпорядження та використання, у тому числі на умовах оренди, об'єктів, продукції та потужностей, створених в результаті виконання оборонного замовлення, здійснюється в порядку, визначеному законодавством України, з додержанням зобов'язань щодо охорони прав на створені об'єкти права інтелектуальної власності».

Ця законодавча норма в інтересах національної безпеки передбачає безумовний контроль з боку держави за використанням результатів науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), отриманих під час виконання державного оборонного замовлення, а також розроблених технологій військового та спеціального призначення.

Виконання НДДКР за державним оборонним замовленням, яке супроводжується створенням ОПІВ, має здійснюватися відповідно до вимог нормативно-правових актів України у сфері інтелектуальної власності зі вжиттям заходів для захисту одержаних при виконанні робіт охороноздатних результатів інтелектуальної діяльності.

Правовідносини, пов'язані з охороною інтелектуальної власності, створеної під час виконання НДДКР з розробки та модернізації ОВТ, перебувають у сфері регулювання Цивільного [1] та Господарського кодексів Украї-

ни [5], спеціальних законів щодо інтелектуальної власності та загальних законів, які містять певні регулятивні норми з цього приводу.

Основні цивільно-правові аспекти виконання НДДКР і технологічних робіт викладені в Цивільному кодексі України [1]. Договори на виконання НДДКР за державним оборонним замовленням є підставами виникнення цивільних прав і обов'язків при виконанні зазначених робіт, зокрема й щодо ОПІВ.

Чинне законодавство України з питань інтелектуальної власності передбачає, що умови розподілу прав на неї мають бути викладені в договорі (контракті) на виконання НДДКР. Так, відповідно до ст. 42 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [6], обов'язковими умовами договору (контракту), на підставі якого виконуються НДДКР, фінансовані коштом державного бюджету України, є визначення суб'єктів права інтелектуальної власності, зобов'язання сторін щодо забезпечення охорони прав на створені ОПІВ, визначення сторони, котра буде сплачувати винагороду авторам ОПІВ згідно із законодавством України.

Утім конкретний власник прав на ОПІВ не визначається. Це питання може визначатися в договірному порядку згідно з нормами ст. 34 зазначеного Закону [6], за якою права інтелектуальної власності на об'єкти, створені за державні кошти, належать установам, які їх створили. Відповідно до ст. 121 ЦК України [1] суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) ОПІВ та інші особи, яким належать особисті немайнові та (чи) майнові права відповідно до Цивільного кодексу України, іншого закону чи договору.

Господарський кодекс України [5] (ст. 331) доповнює положення, що регулюють відносини в процесі виконання НДДКР. За договором на створення та передачу науково-технічної продук-

ції (НТП) одна сторона (виконавець) зобов'язується виконати зумовлені завданням другої сторони (замовника) НДДКР, а замовник зобов'язується прийняти виконані роботи (продукцію) та оплатити їх.

Також Господарський кодекс України [5] дає визначення поняття НТП. Науково-технічною продукцією є завершені науково-дослідні, проекти, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для про-ведення НДДКР згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються суб'єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проектно-конструкторськими й технологічними установами, організаціями, а також науково-дослідними та конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій тощо).

Відповідно до законодавства одержана НТП може передаватися суб'єктам господарювання (користувачам цієї продукції) для практичного застосування з дотриманням прав і економічних інтересів держави, виконавців замовлення та власників майнових і особистих немайнових прав на об'єкти технологій та ОПІВ, створені в процесі виконання замовлення (зокрема, на об'єкти авторського права, промислової власності, технологічних знань). Порядок і умови передачі та використання прав на НТП визначаються договорами між замовником, виконавцем і користувачем цієї продукції.

Відповідно до ст. 896 ЦК України [1] умови та межі використання результатів НДДКР і технологічних робіт мають бути встановлені договором.

Тож основні засади щодо врегулювання прав інтелектуальної власності мають бути визначені в договорі на виконання НДДКР, оскільки відповідно до ст. 6 ЦК України [1] «сторони мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегуль-

овані цими актами», а згідно зі ст. 629 ЦК України [1] «договір є обов'язковим для виконання сторонами».

Оскільки державні замовники не є суб'єктам господарювання, то і права власності на ОПІВ вони не можуть мати. Тож урегулювати свої відносини з розробниками ОВТ у правовому полі вони не можуть. Необхідно або змінювати законодавство, або шукати обхідні шляхи.

Зважаючи, що зразок ОВТ повинен бути новим і конкурентоздатним, однією з ознак його новизни має бути наявність в ньому й описаних в його робочій конструкторській документації охороноздатних результатів інтелектуальної діяльності.

Результати інтелектуальної діяльності визначають рівень технологічного розвитку держави, бойові можливості створюваного ОВТ, конкурентоздатність на світовому ринку продукції військового та цивільного призначення.

Тож зацікавленість замовника полягає не тільки в отриманні звіту про виконану НДДКР, РКД або зразка ОВТ, але й у можливості безперешкодно надалі використовувати отримані результати інтелектуальної діяльності. Таке використання можливо здійснювати тільки за умови, що замовнику будуть належати права на ці результати, достатні для масового створення військової техніки та її вдосконалення. Інтересам замовника за договором на виконання НДДКР відповідає чітке визначення в договірних документах його прав на отримані за договором охороноздатні результати інтелектуальної діяльності.

Охорона інтелектуальної власності у військово-технічній сфері загалом здійснюється за тими ж законами й у тому ж порядку, що й у цілому в державі, але має свої особливості.

Перша особливість полягає в тому, що ОПІВ створюються при різних формах діяльності:

- у процесі службової діяльності;
- при здійсненні наукової та науко-

во-технічної діяльності науково-дослідними установами;

- при виконанні підприємствами оборонно-промислового комплексу (виконавцями державного оборонного замовлення) НДДКР щодо розроблення (модернізації) ОВТ;
- при здійсненні установами Міністерства оборони України та підприємствами оборонно-промислового комплексу міжнародного військово-технічного співробітництва.

Друга особливість полягає в тому, що більша частина створених ОПІВ стосується ОВТ і належить до сфери національної безпеки.

Третя особливість полягає в тому, що головний державний замовник у військово-технічній сфері — Міністерство оборони України — є центральним органом виконавчої влади держави, що потребує виконання додаткових функцій щодо забезпечення:

- державних інтересів щодо ОПІВ;
- національних безпеки й оборони;
- майнових прав на ОПІВ різних суб'єктів права інтелектуальної власності: авторів, роботодавців, виконавців державного оборонного замовлення та Міністерства оборони України.

Міністерство оборони України як основний замовник державного оборонного замовлення зацікавлене та повинне здійснювати ефективні заходи щодо охорони інтелектуальної власності, створеної при виконанні НДДКР за державного оборонного замовлення.

Сучасні ОВТ є продуктом діяльності великих колективів фахівців державних органів, закладів і установ різних організаційних рівнів, компетенції, функціонального призначення та напрямів діяльності, що працюють в оборонній галузі та покликані вирішувати у сфері ОВТ проблеми й завдання оперативно-тактичного, тактико-технічного, воєнно-економічного (техніко-економічного), проектно-дослідного, виробничо-технологічного, організаційно-технічного тощо харак-

теру. Від чіткої організації, цілеспрямованості та скоординованості цієї діяльності залежить ефективність реалізації державної військово-технічної політики загалом і організаційно-технічних заходів для управління якістю розроблених зразків ОВТ зокрема та стан ОВТ в цілому.

Для потреб Збройних Сил України ОВТ розробляється в рамках виконання НДДКР за державним оборонним замовленням. Відповідно до законодавства України НДДКР виконуються за договором між замовником і виконавцем.

До основних завдань при розробці нових зразків ОВТ належить також забезпечення високого науково-технічного рівня, новизни та конкурентоздатності та патентної чистоти НТП.

Науково-технічний рівень і якість зразків ОВТ при їх розробці та виготовленні забезпечується неухильним дотриманням стандартів щодо розробки та виробництва продукції. Особливо актуальним наразі є перехід України від стандартів колишнього СРСР до міжнародних стандартів системи ISO. Вплив зазначених стандартів на якість продукції детально розглянуто в працях І. Олійника [7; 8].

Новизна, конкурентоздатність і патентна чистота зразків ОВТ забезпечується виконанням заходів щодо охорони інтелектуальної власності.

Одним з найважливіших елементів діяльності замовника є науково-технічне супроводження розробки та модернізації ОВТ — цілеспрямований процес планування, організації проведення й координації виконання заходів, обліку, контролю та приймання результатів виконання робіт, який здійснюється під керівництвом державного замовника ОВТ і за безпосередньої участі його установ, підрозділів та служб у тісній взаємодії, спільно з організаціями оборонно-промислового комплексу.

Тож є нагальна потреба розгляду й упорядкування заходів і робіт, які мають виконувати структурні підроз-

діли, служби, установи й організації Міністерства оборони України згідно з їхнім функціональним призначенням і напрямками діяльності щодо охорони інтелектуальної власності при виконанні НДДКР з розробки (модернізації) ОВТ.

Значний внесок у дослідження проблем планування, організації та проведення науково-технічного супроводження зробили такі вчені, як Б. Демидов, В. Буренок, О. Івлєв, В. Корчак, А. Довгополий, М. Мітрахович, які дослідили його основні завдання та процеси їх вирішення [9–14].

Науково-технічне супроводження має забезпечити проведення збалансованої багатовекторної державної військово-технічної політики, зорієнтованої на військово-науковий, науково-технічний і виробничо-технологічний розвиток галузей оборонної сфери з метою забезпечення обороноздатності держави на необхідному чи встановленому рівні. Воно має охоплювати діяльність, пов'язану з плануванням і виконанням заходів щодо ефективного та своєчасного виконання завдань стосовно обґрунтування вимог, створення, випробувань, підготовки виробництва, виготовлення, постачання, введення в експлуатацію виробів, виявлення необхідності (доцільності) їх удосконалення та модернізації, капітального ремонту, а також інших завдань, які потребують дій, спрямованих на керування системою забезпечення якості перспективних та наявних видів і типів озброєння й військової техніки на всіх стадіях їхнього життєвого циклу [13].

У результаті застосування такого підходу створюватимуться належні умови для контролю за використанням насамперед бюджетних коштів, забезпечення правової охорони результатів науково-технологічної діяльності (інтелектуального продукту, тобто результату духовної, розумової діяльності людини, що з визначенням конкретних споживачів такого ре-

зультату, реальних суспільних потреб у ньому, його обґрунтованої споживної вартості перетворюється на інтелектуальну продукцію), захисту прав та інтересів новаторів, суб'єктів господарювання й держави [15].

Однією з основних причин недостатньої ефективності впливу держави на сферу інтелектуальної власності є відсутність чіткої взаємодії державних органів на всіх стадіях формування та реалізації державної політики у цій сфері.

Варто розглянути всі органи виконавчої влади, установи та підприємства, діяльність яких пов'язана зі створенням ОВТ та використанням ОПІВ. Особливо вагомий вплив при цьому мають державні замовники ОВТ.

Міністерство оборони України є одним з найбільших в Україні замовників НТП військового, подвійного та спеціального призначення, в процесі розробки якої створюються ОПІВ. Забезпечення правової охорони, захисту й ефективне використання таких об'єктів є важливим елементом супроводження НДДКР за державним оборонним замовленням на всіх етапах життєвого циклу ОПІВ у Міністерстві оборони України.

Значна кількість структурних підрозділів Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України відповідно до своїх повноважень здійснюють супроводження НДДКР в інтересах Збройних Сил України. Та наразі ні в Міністерстві оборони України, ні в Генеральному штабі взагалі не визначені структурні підрозділи, на котрі б покладалося завдання щодо забезпечення державних інтересів стосовно інтелектуальної власності у військово-технічній сфері. У положенні про Департамент озброєння та військової техніки теж не визначені завдання та функції як щодо інтелектуальної власності взагалі, так і щодо ОПІВ, які створюються під час виконання НДДКР за замовленням Міністерства оборони України, що супро-

воджуються спеціалістами зазначеного департаменту.

У зазначених вище структурних підрозділах не передбачено штатних фахівців з відповідною освітою, котрі б при цьому опікувалися питаннями інтелектуальної власності.

Таким чином, у Міністерстві оборони України не створено єдиної скоординованої системи охорони інтелектуальної власності при виконанні НДДКР за державним оборонним замовленням.

Кроком до формування єдиного державного механізму було прийняття 14.09.2006 р. Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [17]. Цей Закон визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій і покликаний забезпечити ефективне використання науково-технічного й інтелектуального потенціалу України, технологічність виробництва продукції, охорону майнових прав на вітчизняні технології на території держав, де планується чи здійснюється їх використання, розширення міжнародної науково-технічної співпраці в цій сфері.

Суб'єктами трансферу технологій визнаються центральний орган виконавчої влади у сфері освіти та науки, а також інші центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, що беруть участь у закупівлі, передачі та (чи) використанні технологій.

Відповідно до ст. 7 цього Закону [17] центральні органи виконавчої влади, що провадять згідно з їхніми положеннями наукову та науково-технічну діяльність, Національна та галузеві академії наук, у складі яких перебувають науково-виробничі об'єднання, підприємства, установи й організації, що можуть створювати й (або) використовувати технології та їхні складові:

- забезпечують формування баз даних про технології та їхні

складові, що створені за державні кошти установами, організаціями й підприємствами, належними до сфери їхнього управління, забезпечують доступ до них осіб, заінтересованих у використанні певних технологій та їхніх складових;

- беруть участь у формуванні галузевих реєстрів технологій та їхніх складових, подають клопотання про внесення певних технологій та (чи) їхніх складових до державного реєстру технологій;
- готують та подають уповноваженому органу пропозиції щодо найбільш ефективних шляхів використання й (або) трансферу технологій та їхніх складових, насамперед вітчизняного походження;
- забезпечують захист прав на ОПВ, які є складовими технологій, беруть участь у підготовці договорів про трансфер технологій;
- забезпечують своєчасне подання до уповноваженого органу звітів про патентно-кон'юнктурні, наукові дослідження, конструкторські, проектні, випробувальні роботи, пов'язані зі створенням і використанням технологій та їхніх складових, патентуванням та ліцензуванням;
- здійснюють контроль за передачею майнових прав на технології та їхні складові, створені за державні кошти, науково-виробничим об'єднанням та підприємствам, до сфери діяльності яких належить використання цих технологій, за виплатою ними винагороди авторам складових технологій відповідно до укладеного з ними договору;
- здійснюють контроль за веденням обліку складових технологій у складі майна науково-виробничих об'єднань, підприємств, установ і організацій, яким передані права на їх використання, зокрема й нематеріальних активів, які є такими об'єктами;

- виконують інші функції, встановлені законодавством, у межах своєї компетенції.

Для забезпечення виконання функцій, пов'язаних зі створенням, використанням, патентуванням і ліцензуванням прав на технології та їхні об'єкти, центральні органи виконавчої влади створюють структурні підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності й інтелектуальної власності, а також у межах повноважень — підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в установах науки, освіти й інших державних установах, належних до сфери їхнього управління.

Відповідно до Указу Президента України «Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України» від 06.04.2011 р. № 406 [18], Міністерство оборони України належить до системи органів виконавчої влади та є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва.

Основними завданнями Міністерства оборони України є:

- формування та реалізація державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва, у галузі оборонного планування, військової освіти та науки;
- забезпечення формування військово-технічної політики у сфері оборони.

Відповідно, на Міністерство оборони України має бути покладено завдання щодо реалізації державної політики стосовно охорони інтелектуальної власності у військово-технічній сфері.

Згідно з цими завданнями мають бути визначені такі функції Міністерства оборони України:

- забезпечення державних інтересів щодо інтелектуальної власності у військово-технічній сфері;

- удосконалення нормативно-правового забезпечення охорони прав інтелектуальної власності у військово-технічній сфері;
- забезпечення набуття прав на ОПІВ, створені в результаті розробки ОВТ за державним оборонним замовленням, та їх використання;
- координація відносин між замовниками, виконавцями державного оборонного замовлення й авторами ОПІВ, створених за державні кошти при виконанні такого замовлення, щодо розподілу матеріальних прав на них;
- розробка пропозицій щодо створення державного органу, який від імені держави та в її інтересах має бути розпорядником прав на ОПІВ, створені за державні кошти;
- розробка пропозицій щодо порядку та механізму трансферу технологій військового, спеціального й подвійного призначення, зокрема й ОПІВ та ноу-хау, створених за державні кошти;
- організація контролю за дотриманням нормативно-правових актів України стосовно інтелектуальної власності у військово-технічній сфері;
- зберігання, використання, передача робочої, конструкторської, технологічної документації та інших результатів інтелектуальної діяльності, створених під час виконання державного оборонного замовлення, протягом усього їхнього життєвого циклу;
- визначення порядку розподілу прав на ОПІВ, створені при виконанні робіт за договорами (контрактами) між державними замовниками, виконавцями оборонного замовлення й авторами ОПІВ;
- координація діяльності щодо передачі технологій і прав на ОПІВ, створені коштом державного бюджету.

Отже, для реалізації державної політики щодо охорони інтелектуальної власності у військово-технічній сфері, такий орган необхідно створити в Міністерстві оборони України згідно зі ст. 7 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [17] та покласти на нього виконання визначених вище функцій.

Вирішення цього питання дасть можливість створити умови для забезпечення правового захисту інтересів держави в процесі використання результатів НДДКТР військового, спеціального та подвійного призначення, а головне — забезпечити обороноздатність держави, конкурентоспроможність вітчизняних товарів військового призначення та сприяти використанню ОПІВ у національних інтересах України. ♦

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/435/2003-вр.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.07.2003 р. № 964 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/pro_osnovi_natsionalnoyi_bezpeki_ukrayini.htm.
3. Загальна теорія держави і права / за ред. проф. М. В. Цвіка, доц. В. Д. Ткаченка, проф. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2002.

4. Закон України «Про державне оборонне замовлення» від 03.03.1999 р. № 464 (зі змінами) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/464-14>.
5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
6. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.
7. Олейник И. И. Основы военно-технических исследований: теория и приложения : монография : в 5 т. — Т. 5. Международная стандартизация и системы сертификации / И. И. Олейник. — К. : ИД Дмитрия Бураго, 2014. — 300 с.
8. Основы военно-технических исследований: теория и приложения : монография : в 7 т. — Т. 6. Системы стандартизации и сертификации Украины, Российской Федерации и Республики Беларусь / И. И. Олейник; под ред. И. И. Олейника. — К. : ИД Дмитрия Бураго, 2014. — 348 с.
9. Демидов Б. А. Программно-целевое планирование развития и научно-техническое сопровождение вооружения и военной техники : учебное пособие : в 3-х кн. / Б. А. Демидов, М. М. Митрахович, М. И. Луханин, В. И. Коваленко, А. Ф. Величко ; под ред. Б. А. Демидова — Кн. 1. — Х. : ХВУ, 1997. — 545 с.
10. Демидов Б. А. Программно-целевое планирование развития и научно-техническое сопровождение вооружения и военной техники : учебное пособие : в 3 кн. / Б. А. Демидов, М. М. Митрахович, М. И. Луханин, В. И. Коваленко, А. Ф. Величко ; под ред. Б. А. Демидова. — Кн. 2. — Х. : ХВУ, 1997. — С. 472.
11. Демидов Б. А. Программно-целевое планирование развития и научно-техническое сопровождение вооружения и военной техники : учебное пособие : в 3 кн. / Б. А. Демидов, М. М. Митрахович, М. И. Луханин, В. И. Коваленко, А. Ф. Величко ; под ред. Б. А. Демидова. — Кн. 2. — Х. : ХВУ, 1997. — С. 545.
12. Буренок В. М. Развитие военных технологий XXI века: проблемы планирование, реализация / Буренок В. М., Ивлев А. А., Корчак В. Ю. — Тверь : КУПОЛ, 2009. — 624 с.
13. Довгополий А. С. Науково-технічне супроводження озброєння та військової техніки на стадіях програмування їх розвитку та розроблення / А. С. Довгополий, М. М. Мітрахович // Наука і оборона. — 2000. — № 1.
14. Мітрахович М. М. Задачі науково-дослідних організацій та вищих військових навчальних закладів Міністерства оборони України із забезпечення науково-технічного супроводження озброєння та військової техніки. Проблеми створення системи науково-технічного супроводження та шляхи їх вирішення / М. М. Мітрахович // Наука і оборона. — 1997. — № 1–2.
15. Пічкур О. Інноваційний розвиток світової економіки та місце України у ньому / О. Пічкур // Інтелектуальна власність. — 2009. — № № 4–8, 10, 11, 12. — 2010. — № 2.
16. ДСТУ 3575-97 Патентні дослідження Основні положення та порядок проведення, затв. і введено в дію наказом Держстандарту України від 06.06.1997 р. № 327. — К., 1997.
17. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. № 143 (зі змінами) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

18. Указ Президента України «Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України» від 06.04.2011 р. № 406 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.

19. Охорона інтелектуальної власності у військово-технічній сфері : монографія / Зайківський О. Б., Оністрат О. А., Бондарчук М. В., та ін. — К. : ВД Дмитра Бураго, 2015. — 560 с.

Надійшла до редакції 22.01.2015 р.

Зайковський А., Оністрат А. Проблемы охраны интеллектуальной собственности в военно-технической сфере. В статье исследуются проблемные вопросы обеспечения охраны интеллектуальной собственности, а также ее использования, в частности в военно-технической сфере.

Ключевые слова: военно-техническая сфера, интеллектуальная собственность

Zaykovskiy O., Onistrat O. Problems of intellectual property protection in military technical sphere. Nowadays the question of modernization of existing and the development and implementation of modern weapons and military equipment based on the latest scientific and technological achievements; ensuring the protection of intellectual property created by the state budget, implementation of promising scientific developments into production; technology transfer; encouraging further development of scientific potential is urgent for Ukraine's defence capability. Therefore one of important issues that requires constant attention and support from the state, is the further development of intellectual property protection in military and technical sphere.

Every newest development by definition includes intellectual property rights based on which these developments are created. Therefore, if the state develops arms and military equipment, it must ensure and protect its rights on the objects of intellectual property created while developing new designs of weapons and military equipment. It is the military and technical sphere where the objects of intellectual property are created; they belong to the sphere of national security and defence, and the state is obliged to ensure their protection and ownership of these objects. This will allow increasing the competitiveness of the domestic defence industry and will make impossible any claim under the mass production of weapons and equipment for their own needs and for export.

Despite the visible progress made in recent years to ensure the legislative protection of intellectual property, its imperfection is still one of the factors that hinder the creation of an effective system of intellectual property in Ukraine, especially in the military and technical sphere.

The problems of intellectual property protection are systematic and they are in several interconnected areas: political, legal (legislative), economic and administrative.

Practice in application of law has identified a number of issues related to ensuring effective protection of rights for objects of intellectual property both generally in the country, and especially in the military and technical sphere.

The increasing role of patent and legal protection of new technologies and technical solutions causes the need to improve the system of legal protection of intellectual activity results, especially those related to national security and defence.

Legal protection creates a basis for protecting the interests of authors, customers and manufacturers of armament and military equipment for the results of intellectual activity in the process of their treatment, which is governed by civil law.

One of the most important is the question related to the distribution, acquisition and implementation of rights for objects of intellectual property that are created by the state budget, and their entry into economic circulation.

The existing legislation of Ukraine on Intellectual Property provides that the conditions of the distribution of rights for intellectual property should be set out in the agreement (contract) for performance of works.

However, the particular owner of the rights for objects of intellectual property is not clearly defined.

According to the legislation obtained scientific-technical products can be transmitted to economic entities (users of the product) for practical application in compliance with the rights and economic interests of the state, order performers and owners of property and moral rights for the objects of technology and intellectual property objects created in the course of order. Procedure and conditions of the transfer and use of rights to scientific and technical products are determined by agreements between the customer, the performer and user of this product.

Intellectual property protection in military and technical area is performed generally as in the state as a whole, according to the same laws and the same procedure, but has its own peculiarities.

One of the main reasons for the lack of efficiency of state influence on the scope of intellectual property is the absence of a clear interaction between state authorities at all stages of development and implementation of state policy in the field of intellectual property.

Especially significant influence thus have government customers for weapons and military equipment.

The Ministry of Defence of Ukraine is one of the largest scientific-technical customer of military, dual-purpose and special production in Ukraine in the process of development of which the objects of intellectual property are created. Ensuring legal protection and effective use of such objects is an essential element at all life cycle stages of objects of intellectual property rights in the Ministry of Defence of Ukraine.

Key words: military technical sphere, intellectual property